

Katarzyna Burchacka

Przezviska uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych w Działdowie : analiza formalna i znaczeniowa

Prace Językoznawcze 14, 31-41

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Katarzyna Burchacka
Działdowo – Olsztyn

Przezwiseka uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych w Działdowie. Analiza formalna i znaczeniowa

The nicknames of students from Działdowo. Formal and semantic analysis

This article presents linguistic analysis of nickname anthroponyms on the basis of material collected in schools in Działdowo. Classification of nicknames has been done on the basis of semantic motivation. Nicknames motivated in an onimic or apelative way have been discussed here.

Słowa kluczowe: przezwiseka, antroponimy, motywacja semantyczna
Key words: nicknames, anthroponyms, semantic motivation

Za przezwiseka uważa się nazwy niemające tradycji pisanej, ale trwale łączące się z daną osobą¹ czy też – w szerszym ujęciu – wszelkie określenia służące do identyfikacji osoby poza oficjalnym imieniem i nazwiskiem². Należą one zatem do nieoficjalnej części systemu onimicznego. Oprócz tego, że przezwiseka oznaczają, identyfikują człowieka, zawierają również pewien ładunek emocjonalny – dodatni bądź ujemny, co odróżnia je od przydomków³. Ponieważ służą one najczęściej celom ekspresywno-hipokorystycznym lub ekspresywno-deterioratywnym, ich semantyka uzależniona jest od stosunku nazywanego do nazywanego (tzw. aspekt psychologiczny), od grupy społecznej i od rodzaju kontaktu (aspekt socjologiczny i pragmatyczny)⁴.

¹ Za: M. Kamińska: *Nazwiska i przezwiseka ludności wieśniaczej w Łowickiem*. „Onomastica” 1958. T. IV, s. 79–120; B. Stanecka-Tyralska: *Przezwiseka ludności Jeżowa w powiecie brzezińskim*. „Rozprawy Komisji Językoznawczej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego” 1972. T. XVIII, s. 179.

² T. Skulina: *Funkcje przezwiseka w systemie antroponimicznym*. „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” 1974. T. XIII, s. 213–234.

³ M. Biolik: *Przezwiseka i przydomki ludności wiejskiej (na przykładzie wsi Andrzejki w woj. łomżyńskim)*. „Onomastica” 1983. T. XXVIII, s. 165–180.

⁴ B. Stramek: *Przezwiseka uczniów i nauczycieli stargardzkich szkół*. „Onomastica” 2001. T. XLVI, s. 279–290.

Przezwiśka jako nazwy nadane zastępczo konkretnej osobie, zabarwione emocjonalnie, bardzo często funkcjonują w żargonie uczniowskim. Do tej pory nie zostały opracowane jednolite zasady klasyfikacji antroponimów nieoficjalnych występujących w języku uczniów, a w pracach onomastycznych stosowane są różne sposoby opisu przezwiśk⁵.

Przezwiśka, które analizuję w artykule, zebrałam wśród uczniów działdowskich gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych⁶. Całość materiału obejmuje około 320 haseł. Celem artykułu jest wskazanie motywacji zebranych przezwiśk oraz mechanizmów ich powstawania. Motywację ustaliłam na podstawie wyjaśnień uczniów oraz własnej wiedzy ogólnej, np. *Ząbala* – bo ma duże zęby, *Czarna* – bo ma włosy koloru czarnego, *Lesiu* – bo nazywa się Lech, *Grochu* – bo nazywa się Grochowski, *Gumak* – bo w pierwszej klasie przyszedł do szkoły w gumiakach, *Truskaweczka* – bo rodzice mają uprawy truskawek.

Uwzględniając motywację zebranych przezwiśk, można je podzielić na: 1) motywowane onimicznie oraz 2) motywowane apelatywnie.

I. Przezwiśka motywowane onimicznie

Są to przezwiśka, które zostały utworzone od innych nazw własnych charakterystycznych dla nosiciela przezwiśka. Ta grupa przezwiśk charakteryzuje się dużą różnorodnością mechanizmów motywacyjno-nominacyjnych. Można tu zaliczyć nazwy powstałe w wyniku modyfikacji znaczeniowej oraz przekształcenia nazwiska, imienia, narodowości, miejsca pochodzenia, a także przezwiśka powstałe na skutek skojarzenia przezwanego z bohaterem literackim, filmowym, postaciami ze świata nauki, polityki i sportu.

1. Odnazwiśkowe antroponimy nieoficjalne

Przezwiśka tego typu powstają w wyniku różnorodnych zabiegów derywacyjnych i pozaderywacyjnych, w znacznym stopniu opartych na procesach adideacyjnych i metonimicznych. Najczęściej spotykane mechanizmy kreacyjne to:

a) odrzucenie części końcowej nazwiska i zredukowanie go do domniemanej podstawy onimicznej (osobowej lub miejscowej): *August* < August[ynowicz],

⁵ Por. K. Długosz: *Wielozłonowe przezwiśka uczniowskie*. „Onomastica” 1988. T. XXXII, s. 155–168; E. Umińska: *Przezwiśka ludowe mieszkańców Działoszyna*. „Onomastica” 1980. T. XXV, s. 141–159.

⁶ Materiał badawczy został zebrany w 2011 r. na podstawie ankiet przeprowadzonych wśród uczniów szkoły, w której pracuję. W gromadzeniu materiału korzystałam również z pomocy koleżanek uczących w innych szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych w Działdowie. Nauczyciele otrzymali ankietę, w których uczniowie proszeni byli o podanie przezwiśka, imienia, nazwiska, płci oraz o wyjaśnienie genezy przezwiśka.

Iwan < Iwań[ski], *Janek* < Jank[owski], *Józia* < Józ[wowska], *Józio* < Józ[efowicz], *Jurek* < Jurk[owski], *Paweł* < Pawł[owska], *Poter* < Poter[ala] (asocjacja z: Potter), *Renia* < Reń[ska], *Rzym* < Rzym[owska], *Stefan* < Stefan[ina], *Szczepan* < Szczepań[ski], *Urban* < Urbań[ski].

Należą tu również przezwiśka utworzone przez zredukowanie nazwiska do podstawy apelatywnej na zasadzie skojarzenia z nazwami zwierząt: *Gąsior* < Gąsior[owska], *Kaczor* < Kaczor[owski], *Koń* < Kon[ik], *Sokół* < Sokół[owski], *Żmja* < Żmij[ewska] i z nazwami roślin: *Choinka* < Chojnowski, *Kwiat* < Kwiat[kowski], *Kwiatek* < Kwiatkowski, *Lipa* < Lip[owski], Lip[iński], *Rzepa* < Rzep[liński], *Sosna* < Sosn[owski], *Wiśnia* < Wiśni[ewska].

W grupie tej znalazły się również przezwiśka utworzone od nazwisk wywołujących inne asocjacje: *Biała* < Białowicz, *Bochen* < Bochno, *Cegła* < Cegielska, Cegielska, *Cizma* < Cizmańska, *Czarny* < Czarnecki, *Karpa* < Karpińska, *Kosiara* < Kosiarska, *Kowal* < Kowalski, *Ogród* < Ogrodowczyk, *Sofa* < Sofińska, *Sztandar* < Sztando, *Świder* < Świdorski oraz utworzone w wyniku derywacji redukcyjnej przezwiśka pozbawione treści znaczeniowej typu: *Bojan* < Bojanowska, *Cendro* < Cendrowski, *Cybul* < Cybulski, *Dziewan* < Dziewanowski, *Gadom* < Gadomski, *Piekar* < Piekarski, *Podol* < Podolski, *Sikor* < Sikorski, a także ucięcia objęte aktualną modą socjolektalną (np. *nara*, *spoko*), które tworzą wyrazy niesamodzielne znaczeniowo: *Bor* < Borkowska, *Ewer* < Ewertowska, *Usio* < Usiądek;

b) ucięcie części początkowej i końcowej nazwiska w wyniku skojarzenia z wyrazem pospolitym: *Krzak* < [Za]krzew[ski];

c) odrzucenie części inicjalnej nazwiska i modyfikacja części finalnej: *Siatek* < Nasiadka (z ubezdźwięcznieniem spółgłoski *d*);

d) dodanie do nazwiska sufiksu:

-ak: *Falbiak* < Falba (z wymianą *b* : *b'*),

-cia: *Majejcia* < Madej,

-ek: *Rzapek* < Rzap,

-ka: *Kokoszka* < Kokosza, *Majejka* < Madej;

e) utworzenie formy żeńskiej od męskiej na wzór nazwiska marytonimicznego (po mężu) dla nazwiska panińskiego (patronimicznego): *Buskowa* < Busk;

f) dodanie sufiksu (najczęściej) po dezintegracji nazwiska:

-ak: *Kruszak* < Krusz[ewski],

-as: *Gulczas* < Gulcz[ykański], *Kepas* < Kęp[ka],

-cha: *Broncha* < Bron[szewska], *Rocha* < Ro[sik],

-ek: *Boniek* < Boni[sławska], *Gajtek* < Gajt[kowski], *Gutek* < Gut[owska], *Lipek* < Lip[owski], *Rutek* < Rut[kowski], *Soczek* < Socz[ykański], *Sontek* < Sont[owski], *Tymek* < Tym[kański], *Ząbek* < Ząb[kiewicz], *Ziółek* < Ziół[kowski],

-ik // -yk: *Balik* < Bal[icki], *Piecyk* < Piec[kowski], *Warmik* < Warm[iński],

-ina: *Zielina* < Ziel[ińska],

-isia: *Kamisia* < Kam[*i*ńska],
 -ka: *Białka* – Biał[owicz], *Żmijka* – Żmij[ewska],
 -osia: *Jarosia* < Jar[osz], *Kalkosia* < Kalk[owska], *Żubrosia* < Żubr[owska] (s : ś),
 -oś: *Jankoś* < Jank[owski], *Kozłoś* < Kozł[owski], *Orłoś* < Orł[owska], *Rzymoś* < Rzym[owski],
 -us: *Wiergus* < Wierg[owski],
 -uś: *Duduś* < Dud[ek], *Faluś* < Fal[k], *Koniuś* < Koni[k];
 g) dodanie sufiksu z wymianą głosek:
 -un: *Geskun* < Gesek (e : \emptyset) i w niektórych przypadkach ucięciem części podstawy:

-iwo: *Sosniwo* < Sosnowski (s : ś, n : ń),

-ka: *Szyszka* < Szych (sz : ch),

-owa: *Zdunkowa* < Zdunek (e : \emptyset), nazwisko żeńskie;

h) dodanie do imienia angielskiego wykładnika patronimiczności *-son*, na wzór obcojęzycznych nazwisk, np. *Johnson* – syn Johna: *Zdybson* < Zdyb;

i) przezwiska w formie wołacza, z końcówką fleksyjną *-u* (w funkcji formantu) dodaną do części nazwiska: *Chmielu* < Chmielewski, *Grochu* < Grochowski, *Grzesiu* < Grześkiewicz, *Kirzku* < Kierzkowska (z obniżoną wymową samogłoski *-i*), *Piechu* < Piechowiak, *Rychu* < Rychcik, *Stachu* < Stachewicz, *Śniegu* < Śniegocki, *Świerszczu* < Świerczewska (adideacja do *świerszcz*) lub całego nazwiska: *Lesiu* < Lech (ch : ś), *Peciu* < Peć. Wywodzą się one z formy wołacza imion, np. *Kaziu*, *Wiesiu*, które z czasem w języku potocznym występowały w funkcji mianownika⁷;

j) ucięcie końcowej części nazwiska i dodanie końcówki *-i* w funkcji formantu: *Keszi* < Kierz[kowska], *Wróbi* < Wrób[el], *Kowi* < Kow[alski]. Jest to dosyć ciekawe zjawisko tworzenia przezwisk na wzór anglojęzycznych zdrobnień czy spieszceń imion, np. *Kate*, *Susie*, *Mattie* lub apelatywów, np. *mummy*, *daddy*, *puppy*, *kitty*;

k) celowa wymiana samogłosek o > a na zasadzie skojarzenia z wyrazem pospolitym: *Kanapka* < Konopka.

W zebranych materiale onimicznym można również zauważyć kształtowanie przezwisk przez zestawienie członów oficjalnych nazw osobowych: *Pajarzka* < < Pa[ulina] Jarz[yn]ka. Kazimierz Długosz⁸ tego typu konstrukcje zalicza do kontaminacji (z zerowym węzłem kontaminacyjnym) o uszczuplonych fonologicznie formach obydwu komponentów. Autor zauważa, że w swej budowie konstrukcje powstałe przez skontaminowanie elementu imienia i nazwiska przypominają raczej skrótowce, gdyż brak tu podobieństwa dźwiękowego pomiędzy kojarzonymi elementami.

⁷ W. Kupiszewski: *O przezwiskach szkolnych*. „Prace Filologiczne” 1998. T. XXXIV, s. 213.

⁸ K. Długosz: *Wielozłonowe przezwiska uczniowskie*, s. 166–168.

2. Przezwiiska od imion chrzestnych

Ich źródła nominacyjne stanowią oficjalne i nieoficjalne formy imion i, podobnie jak antroponimy utworzone od nazwisk, charakteryzują się one dużym zróżnicowaniem kreacyjnym. Wyróżnić w tej grupie można przezwiiska tworzone przez:

a) odwołanie do formy obcojęzycznej imienia i w niektórych wypadkach skrócenie jej: *Dejw* < David (Dawid), *Dżulia* < Julia, *Kejt* < Kate (Kasia), *Meffu* < Mathew (Mateusz) lub dodanie końcówki *-a*: *Dżasta* < Justin (Justyna);

b) odwołanie do formy obcojęzycznej apelatywu: *Holka* < Olka, w tym wypadku na wzór czeskiego *holka* ‘dziewczyna’;

c) modyfikacja fonetyczna polegająca na pominięciu głoski: *Daidek* < Dawidek;

d) skojarzenie imienia z wyrazem pospolitym: *Kulka* < Julka, *Morela* < Mirella, *Padlina* < Paulina, *Palma* < Paula, *Radar* < Radek;

e) redukcja części środkowej imienia od jego formy hipokorystycznej: *Domcza* < Dom[ini]cz[k]a < Dominika lub deterioratywnej: *Prycha* < P[at]rycha < Patrycja;

f) utworzenie przezwiiska poprzez zamianę imion: *Maniek* < Mariusz, *Jan* < Adrian.

Zdecydowanie największą grupę stanowią przezwiiska powstające w wyniku skracania struktur imienniczych poprzez różne modyfikacje słowotwórcze, np.:

g) skrócenie imienia poprzez odcięcie jego części finalnej: *Jare* < Jarek, *Kas* < Kasia (tu dodatkowo z wymianą s : ś), *Kat* < Katarzyna, *Zuz* < Zuzanna lub pominięcie części środkowej imienia z zachowaniem jego rodzaju: *Daga* < Dag[mar]a, *Eda* < Ed[yt]a, *Kala* < Kal[in]a, *Kama* < Kam[il]a;

h) odrzucenie części inicjalnej imienia: *Lina* < [Karo]lina, *Nika* < [Mo]nika, *Tyna* < [Mar]tyna i utworzenie imienia w formie hipokorystycznej, rzadko używanej w tej funkcji: *Cysia* < [Mar]cysia, *Dusia* < [Mag]dusia, *Dziunia* < [E]dziunia (Edzia, Edyta), *Lusia* < [O]lusia (Ola), *Tosia* < [An]tosia, *Trysia* < [Pa]trysia, *Tusia* < [Mar]tusia;

i) odrzucenie części inicjalnej i środkowej imienia w formie hipokorystycznej: *Rosia* < [We]ro[ni]sia;

j) derywację sufiksálną przez dodanie sufiksu do imienia w formie podstawowej:

-ul: *Kingul* < Kinga lub w formie hipokorystycznej: -ek: *Asiek* < Asia, a także dodanie sufiksu do części imienia podstawowego:

-ala: *Tomala* < Tom[asz],

-cio: *Robcio* < Rob[ert],

-ek: *Mitek* < Mił[osz],

-ela: *Zuzela* < Zuz[anna] (z możliwą adideacją do imienia Ela, a to od Elżbieta),

-isia: *Samisia* < Sam[anta],

-ka: *Joanka* < Joan[na], *Sanderka* < Sandra (ø : e),

-osia: *Werosia* < Wera (a to od Weronika),

-sa: *Iwonsa* < Iwona,

-sia: *Nasia* < Natalia,

-us: *Norus* < Nor[bert],

-ys: *Matys* < Mateusz;

k) zmiana końcówki fleksyjnej po dezintegracji podstawy (derywacja paradygmatyczna):

-ø: *Tyn* < Martyna,

-o: *Jaro* < Jarek, *Tybo* < Tyberiusz.

Niektóre przezwiska zawierają końcówkę *-i*: *Marzi* < Marzena, *Mati* < Mateusz, *Nali* < Natalia, *Pati* < Patrycja, *Suzi* < Susie (Zuzia), *Wiki* < Wiktoria, mechanizm kreacyjny został przejęty z języka angielskiego (np. *Mattie*, *Susie*, *Katie*). W innych wypadkach występuje końcówka wołacza *-u*: *Olenu* < Olena, *Witu* < Witold;

l) dodanie do imienia morfemu *-son*: *Jakubson* < Jakub.

3. Przewiska topograficzne

Do tej grupy należą przewiska powstałe od miejsca pochodzenia przezwanego. W zebranych materiale nazewniczym odnotowano jedno przewisko tego typu: *Mazur* < Mazury to region, w którym mieszka nosiciel przewiska.

4. Przewiska motywowane imionami i nazwiskami bohaterów literackich, telewizyjnych, bohaterów gier komputerowych, postaciami ze świata nauki, polityki i sportu

Przewiska tego typu mają charakter metaforyczny, a podstawą do przeniesienia nazw w tej grupie jest na ogół podobieństwo fizyczne lub predyspozycje psychiczne pozwalające na skojarzenie przezwanego z daną postacią⁹. W analizowanym materiale odnotowano następujące przewiska tej kategorii: *Alutka* – podobna do bohaterki serialu „Rodzina zastępcza”, *Banderas* – podobny do aktora Antoniego Banderasa, *Bin Laden* – uczeń ma zarost jak Bin Laden, *Frodo* – ma fryzurę podobną do bohatera filmu *Władca pierścieni*, *Hanka* – dziewczynka o nazwisku Mostek, została skojarzona z Hanką Mostowiak, bohaterką serialu

⁹ Por. B. Stramek: *Przewiska uczniów i nauczycieli*, s. 285.

M jak Miłość, *Hermes* – latem nosił sandały, jak mitologiczny *Hermes*, *Jordan* – gra w koszykówkę jak Michael Jordan, *Marian* – podobny do bohatera serialu *Świat według Kiepskich*, *Napoleon* – interesuje się postacią Napoleona Bonaparte, *Pershing* – śmieje się jak piesek o tym imieniu z bajki *Łap gołębia*, *Rambo* – uczeń wysoki i umięśniony jak bohater filmu, *Rubik* – ma jasne blond włosy do ramion i gra w orkiestrze, podobny do Piotra Rubika, *Rudy 102* – ma rude włosy, *Tinki* – od imienia bohatera bajki *Teletubisie*, który nosił torebkę (przezwaną lubi zaglądać do damskich torebek), *Toudi* – jest mały, gruby i niezdarly jak bohater bajki *Gumisie*, *TurboDymoMan* – chłopiec podobny do bohatera reklamy sieci komórkowej Plus GSM, *Ciastek*, *Hamster*, *Kobik*, *Zenia* – to uczniowie wykazujący podobieństwo do bohaterów popularnych gier komputerowych, *Dziobak*, *Gumiś*, *Kret*, *Smerf*, *Smykuś*, *Zosia Samosia* – uczniowie z różnych względów kojarzeni z bohaterami bajek dla dzieci.

II. Przewiska motywowane apelatywnie

Biorąc pod uwagę charakter powiązania nazwy z desygnatem, można wyodrębnić w tej grupie dwa typy nominacji: 1) nominację bezpośrednią, kiedy podstawy motywacyjne (adiektywne lub substantywnie) odnoszą się bezpośrednio do charakterystyki nosiciela oraz 2) nominację pośrednią (metaforyczną i metonimiczną), w przypadku kiedy podstawą przeniesienia nazwy jest podobieństwo przezwanego do obiektu porównawczego¹⁰.

1. Nominacja bezpośrednia odwołująca się do:

a) cech zewnętrznych wyrażonych formą przymiotnikową: *Biały* – ma jasne włosy, *Chudy* – jest chudy, *Czarny* – ma ciemną karnację, *Łysy* – ma mało włosów, *Malutka* – jest niska, *Mały* – jest niski, *Ruda* – ma odrosty koloru rudego

lub formą rzeczownikową: *Czarnula* – ma czarne włosy, *Kędzior* – ma kręcone włosy, *Kitka* – nosi kitkę, *Loczek*, *Loki* – ma kręcone włosy, *Trzepak* – chodzi roztrzepany (tu ze zmianą znaczenia). W tej grupie wskazać można przewiska utworzone w wyniku derywacji sufiksальной: *Ząbala* – ma duże zęby;

b) cech wewnętrznych, psychicznych, skłonności, upodobań, zdolności, zachowań przeniesionych z płaszczyzny apelatywnej (*Nawiedzona* – zachowuje się jak nawiedzona, *Rozpieszczona* – jest kapryśną jedynaczką) oraz utworzonymi za pomocą sufiksów:

¹⁰ Por. R. Mrózek: *Słownik motywacyjny antroponimów przezwiskowych socjolektu młodzieżowego*. Kraków 2007, s. 20–21.

- ek: *Brejek* – jest niechlujny jak świnia tarzająca się w brei,
- os: *Czokos* – lubi czekoladowe płatki,
- aka: *Szwędaka* – szwęda się wszędzie za koleżankami z klasy,
- ka: *Wariatka* – jest spontaniczna i nieprzewidywalna.

W dwóch przypadkach tego typu przezwisk można wskazać derywację paradygmatyczną z końcówką wołacza *-u*: *Koniu* – wydaje odgłosy jak koń, *Mistrzu* – jest mistrzem wygłupów w klasie.

2. Nominacja pośrednia o charakterze metaforycznym, odwołująca się do:

a) cech zewnętrznych: *Arbuz* – ma dużą głowę, *Bobek* – jest niskiego wzrostu, *Cygan* – ma ciemną karnację, *Foka* – jest atrakcyjna, *Jednorożec* – ma pryszcza na czole, *Koks* – jest umięśniony, *Krasnal* – jest niski, *Kruszyna* – jest delikatna, *Kurczak* – ma wątłą budowę ciała, *Murzyn* – jest bardzo opalony, *Rumun* – ma ciemną karnację, *Słoń* – jest otyły. W tej grupie można wskazać również przezwiska derywowane sufiksalnie: *Marchewcia* – nosi bluzę w kolorze marchwi, *Miodek* – ma w uszach „miód”, *Ogonek* – nosi kitkę, *Paker* – jest wątły. Przezwisko *Marchewa* – od ubrania w kolorze marchwi zostało utworzone przez zmianę paradygmatu.

Zalicza się tu również przezwiska wyrażone w formie zestawień: *Afro-Teresa* – dziewczynka o imieniu Teresa ma bujne, kręcone włosy;

b) cech wewnętrznych, psychicznych, skłonności, upodobań, zdolności, zachowań: *Błyskawica* – wolno reaguje na informacje, *Burak* – zachowuje się skandalicznie, *Ćpun* – często choruje i używa sztyftu do nosa, *Dzieciak* – jest o rok młodsza od kolegów i koleżanek z klasy, *Kaczka* – chodzi jak kaczka, *Koza* – skacze jak koza, *Książd* – jest ułożony i spokojny, *Księgowa* – dobrze wykonuje polecenia z księgowości, *Kura* – ma śmiech jak gdakanie kury, *Lala* – chłopiec zabawny, *Misiek* – jest miła, *Ogonek* – śledzi koleżanki, *Placek* – lubi placki, *Prezydent* – ma cechy i umiejętności przywódcze, *Suchar* – opowiada nieśmieszne dowcipy, *Szatan* – słucha muzyki metalowej i ubiera się na czarno, *Żaba* – boi się żab. W jednym wypadku odnotowano derywację paradygmatyczną: *Krusz* – lubi kruche ciastka, z wymianą głosek ch : sz;

c) wymowy gwarowej niektórych głosek: *Łołówek*, *Mminus*;

Nominacja pośrednia o charakterze metonimicznym polega na przeniesieniu nazwy w oparciu o związek sytuacyjny, okolicznościowy denotatów. Przewziska należące do tej grupy mogą powstawać w odniesieniu do:

d) wykonywanej czynności, pełnionej funkcji: *Didżej* – jest didżejem, *Farmaceuta* – jego matka jest farmaceutką, *Kierownik* – jest synem zastępcy dyrektora, *Prezes* – jest synem zastępcy dyrektora, *Prezes* – pełni funkcję gospodarza klasowego, *Truskaweczka* – jej rodzice mają uprawy truskawek;

e) sytuacji, w jakiej znalazł się przezwany, nietypowego zdarzenia lub okoliczności: *Benek* – czytał ulotkę pizzerii o nazwie „Gruby Benek”, *Byku* – jako dziecko w zabawie z kolegami odgrywał rolę mężczyzny o takim pseudonimie, *Ciapek* – od sytuacji na lekcji matematyki, kiedy to uczeń powiedział „c jak ciapek”, *Ćpun* – wychodzi na zdjęciach jak naćpany, *Gorzelnia* – po biwaku czuć było od niej alkohol, *Gumak* – w pierwszej klasie przyszedł do szkoły w gumiakach, *Kaka* – jako dziecko nazywał tak ojca, *Komandos* – zrobił kiedyś salto w tył, *Komar* – na biwaku nie chciał spać z kolegami w namiocie ze względu na komary, *Kuzyn* – od nieporozumienia na lekcji języka angielskiego, *Łaka* – śpiewała piosenkę Shakiry, w której słowo „waka” stanowi część refrenu, *Łysy* – będąc dzieckiem, ściął włosy na tyso, *Małpa* – na lekcji wychowania fizycznego zachowywał się jak małpa, *Mucha* – od sytuacji na obozie związanej z muchą, *Pół metra* – na lekcji wychowania fizycznego rzuciła piłeczką tenisową na pół metra, *Romantyk* – po pierwszym spotkaniu z dziewczyną wysłał jej wiersz, *Sandał* – miał uszkodzoną stopę i nosił sandały, *Snykers* – nauczycielka wysłała go do sklepu po batonika nazwie Snickers.

W zebranych materiale nazewniczym odnotowano dwa przezwisek o podwójnej motywacji: *Pudel* – chłopiec o nazwisku Podlecki, a dodatkowo ma kręcone włosy jak pies rasy pudel, *Sosenstein* – chłopiec nazywa się Sosnowski i dobrze się uczy, przez co został nazwany *Einsteinem* – w tym wypadku przezwisek powstało przez zredukowanie formy finalnej pierwszego nazwiska i połączenie jej z elementem finalnym drugiego nazwiska. Pojawiły się również dwa antroponimy przezwiskowe, dla których podstawą motywacyjną są inicjały imienia i nazwiska: *Eska* – inicjały SK, *Zeta* – inicjały ZA.

W analizowanym materiale onimicznym wyodrębniono również przezwisek niejasne, to znaczy takie, których motywacji uczniowie nie potrafili uzasadnić. Nazwy te w większości mają motywację pośrednią, gdyż wiemy, co oznaczają, jednak nie wiadomo, z jakiego powodu zostały skojarzone z denotatem: *Balas*, *Barney*, *Burger King*, *Fasola*, *Ge-er-ka*, *Gej*, *Gucio*, *Krowiak*, *Luki*, *Młody*, *Obrzydłak*, *Zombie*, *Żelka*. Wśród przezwisk niejasnych zanotowano również antroponimy przezwiskowe pozbawione znaczenia: *Gabon*, *Gimbo*, *Gromak*, *Pento*, *Semi*, *Warwik*. Coraz częściej zaobserwować można wśród uczniów tendencję do tworzenia przezwisk od loginu w grze komputerowej: *Kordi*, *Nuklear*, *Satata*, od bloga: *Jagódka*, *Morka* lub nicku: *Mumin*. Twórcami przezwisk tego typu są sami ich nosiciele, stąd też trudno jest ustalić motywację nazwy. Mogą to być pełne lub zmodyfikowane nazwy bohaterów bajek, gier, filmów, ale też wyrazy pospolite, a nierzadko leksemy zupełnie pozbawione treści znaczeniowej.

Analiza zgromadzonych antroponimów przezwiskowych uczniów pozwala stwierdzić, że mechanizmy ich powstawania są różnorodne. Największy wpływ na proces powstawania przezwisk uczniowskich mają nazwy własne. Zdecydowanie najliczniejszą grupę spośród wszystkich zebranych wśród uczniów antroponimów

nieoficjalnych stanowią przezwiska tworzone od nazwisk (ok. 40%), a następnie od imion (ok. 20%). W jednym wypadku motywację przezwiska stanowiło zarówno imię, jak i nazwisko. Przezwiska te powstały w wyniku różnego rodzaju przekształceń. Odnotowano 26 przezwisk powstałych w wyniku przeniesienia nazw własnych bohaterów literackich, telewizyjnych, bohaterów gier komputerowych, postaci ze świata nauki, polityki i sportu oraz jedno przezwisko topograficzne.

Wśród antroponimów nieoficjalnych motywowanych apelatywnie najliczniejszą grupę stanowią przezwiska odwołujące się do cech zewnętrznych (ok. 9%), następnie przezwiska powstałe od cech wewnętrznych, psychicznych, skłonności, upodobań, zdolności, zachowań (ok. 8%). Dosyć liczną grupę stanowią również antroponimy przezwiskowe motywowane określoną sytuacją, w jakiej znalazł się przezwany (ok. 5%). Od wykonywanej czynności lub pełnionej funkcji powstało sześć przezwisk, natomiast tylko dwa utworzono w związku z wymową gwarową.

Przezwiska dwuczłonowe nadawane są rzadko, zanotowano zaledwie trzy przypadki (0,8%) antroponimów nieoficjalnych tego typu.

Przyczyną tworzenia przezwisk uczniowskich jest niewątpliwie ich ekspresywność. Przez nadanie przezwiska można kogoś urazić, ośmieszyć, ale również dowartościować, można uzewnętrznić swoje emocje¹¹, dlatego też cieszą się one tak dużą popularnością wśród młodzieży.

Literatura

- Biolik M. (1983): *Przezwiska i przydomki ludności wiejskiej (na przykładzie wsi Andrzejki w woj. łomżyńskim)*. „Onomastica”. T. XXVIII, s. 165–180.
- Biolik M. (1997): *Przezwiska nauczycieli i uczniów o przejrzystej motywacji semantycznej*. „Onomastica”. T. XLII, s. 195–210.
- Czyżewski F., Gala S. (1998): *Przezwiska jako kategoria in statu nascendi*. „Rozprawy Slawistyczne”. T. 14, s. 81–89.
- Dacewicz L. (1998): *Lokalny antroponimiczny mikrosystem nazewniczy*. [W:] *Przezwiska i przydomki w językach słowiańskich*. Cz. I. Pod red. S. Warchoła. Lublin, s. 91–101.
- Długosz K. (1983): *Przezwiska uczniów zaczerpnięte z programów telewizyjnych i dzieł literackich*. „Poradnik Językowy”, s. 435–439.
- Długosz K. (1988): *Wieloczłonowe przezwiska uczniowskie*. „Onomastica”. T. XXXII, s. 155–168.
- Gala S. (1975): *Z zagadnień klasyfikacji nazw osobowych (na przykładzie przezwisk nauczycieli)*. „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”. T. XXI, s. 43–55.
- Giedz T. (1998): *Przezwiska o charakterze metaforycznym i metonimicznym mieszkańców wsi Brzeźno w woj. chełmskim*. „Rozprawy Slawistyczne”. T. 14, s. 121–126.
- Kosyl Cz. (2001): *Nazwy osobowe*. [W:] *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku. Współczesny język polski*. Pod red. J. Bartmińskiego. Lublin, s. 423–437.

¹¹ Za E. Oronowicz-Kida: *Fenomen nazewniczy przezwisk*. „Onomastica” 1998. T. XLIII, s. 225.

- Kupiszewski W. (1998): *O przezwiskach szkolnych*. „Prace Filologiczne”. T. XXXIV, s. 211–214.
- Łobodzińska R., Tomczak L. (1990): *Współczesne przezwiska polskie. Analiza formalna i znaczeniowa*. „Onomastica”. T. XXXV, s. 159–165.
- Łuc I. (2004): *Przezwiskowe twory środowiskowe i ich zróżnicowanie motywacyjne*. „Onomastica”. T. XLIX, s. 95–121.
- Mrózek R. (2007): *Słownik motywacyjny antroponomów przezwiskowych socjolektu młodzieżowego*. Kraków.
- Oronowicz-Kida E. (1998): *Fenomen nazewniczy przezwisk*. „Onomastica”. T. XLIII, s. 249–255.
- Popowska-Taborska H. (1960): *O przezwiskach nauczycieli*. „Język Polski”. T. XL, s. 113–121.
- Skulina T. (1974): *Funkcje przezwiska w systemie antroponomicznym*. „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”. T. XIII, s. 213–234.
- Stramek B. (2001): *Przezwiska uczniów i nauczycieli stargardzkich szkół*. „Onomastica”. T. XLVI, s. 279–290.
- Szuta J. (2004): *O przezwisku na przykładzie antroponomii Osieka*. „Śląskie Prace Filologiczne. Seria Filologia Polska”. T. 3, s. 311–319.
- Umińska E. (1980): *Przezwiska ludowe mieszkańców Działoszyna*. „Onomastica”. T. XXV, s. 141–159.
- Walo-Danowska I. (1998): *Przezwiska szkolne motywowane przez inne nazwy własne*. „Prace Językoznawcze”, z. 2, s. 93–101.

Summary

The analysis of the collected anthroponyms of students' nicknames indicates that their motivational-nominal mechanisms are quite varied. The proper nouns have the greatest influence on the process of nickname formation. Definitely, the biggest group of all collected unofficial anthroponyms are nicknames derived from surnames (about 40%) and names (about 20%). These nicknames have been formed as a result of various transformations. Among unofficial anthroponyms motivated in an apelative way the largest group are nicknames referring to the appearance (about 9%), next are nicknames derived from internal features (personality), also the ones referring to mental features, likes, abilities and behaviour (about 8%). Compound nicknames are rarely formed. Only three examples of unofficial anthroponyms of this type have been spotted. The reason of a big and varied number of nicknames among students is their expressiveness. This is why they are so popular among teenagers.